

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ І ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF DISCIPLINE AND LEGALITY IN THE ACTIVITIES OF THE PATROL POLICE

Парамонов О.О., аспірант кафедри поліцейського права
Національна академія внутрішніх справ

У статті автором проаналізовано відповідальність за порушення дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції, що в свою чергу дало підстави для подальшого пошуку науково-правничих інструментів до удосконалення функціонування системи забезпечення дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції.

Доводиться, що інституту відповідальності в широкому розумінні не може бути застосований до поліцейського, оскільки адміністративна відповідальність здебільшого не застосовується за службові правопорушення, в той час як існує альтернативна їй – дисциплінарна відповідальність, провадження в обставинах щодо яких здійснюється в порядку визначеному спеціальним законодавством, що в свою чергу дозволяє обговорювати питання подальшої їх адаптації до функціонування Національної поліції України загалом і підрозділів патрульної поліції зокрема.

Автором зауважується, що дисципліна і законність як базова правничка категорія та принцип діяльності патрульного поліцейського має розглядатись в контексті притягнення до відповідальності, як комплекс нормативно-правових конструкцій і настанов, що визначають міру виключно можливої поведінки поліцейського за тих чи інших обставин і в разі їх порушення, стануть підставою для притягнення останнього до того чи іншого виду юридичної відповідальності, що може варіюватись, залежно від міри вчиненого.

Важливо про цьому зауважити, що питання пов'язані з безпосереднім функціоналом патрульної поліції, також перетинаються з можливістю порушення основних процедур під час провадження в справах про адміністративні правопорушення, що віднесено до компетенції патрульної поліції Національної поліції України.

Ключові слова: дисципліна, законність, патрульна поліція, поліцейська діяльність, відповідальність, правопорядок.

In the article, the author analyzes the responsibility for violation of discipline and legality in the activities of the patrol police, which in turn gave grounds for further search for scientific and legal tools to improve the functioning of the system of ensuring discipline and legality in the activities of the patrol police.

It is argued that the institution of liability in a broad sense cannot be applied to a police officer, since administrative liability is mostly not applied for official offenses, while there is an alternative to it – disciplinary liability, the proceedings in the circumstances of which are carried out in the manner prescribed by special legislation, which in turn allows discussing the issues of their further adaptation to the functioning of the National Police of Ukraine in general and patrol police units in particular.

The author notes that discipline and legality as a basic legal category and principle of activity of a patrol police officer should be considered in the context of bringing to responsibility, as a set of normative legal constructions and guidelines that determine the degree of exclusively possible behavior of a police officer in certain circumstances and in case of their violation, will become the basis for bringing the latter to one or another type of legal responsibility, which may vary, depending on the extent of the committed.

It is important to note that issues related to the direct functionality of the patrol police also intersect with the possibility of violating basic procedures during proceedings in cases of administrative offenses, which is within the competence of the patrol police of the National Police of Ukraine.

Key words: discipline, legality, patrol police, policing, responsibility, law and order.

Актуальність теми. Значна кількість порушень, що вчиняються співробітниками правоохоронних органів, не пов'язані з незнанням правових норм. Тому в процесі забезпечення дисципліни та законності в правоохоронних органах не варто переоцінювати значущість тільки правових знань. Серед вимог забезпечення виховного процесу важливу роль відіграє особисте ставлення до моралі. Це не тільки повага, а й солідарність із суспільними нормами, прийняття їх як своїх внутрішніх переконань. Таким чином, для успішного виховного впливу у правоохоронних органах необхідна самодисципліна, що полягає у правомірній професійній поведінці, глибокому усвідомленні правомірних дій та їх виконанні відповідно до власних переконань. Усе, що не передбачено законом, визначається совістю, рівнем моральної культури кожного працівника. Тому закономірним є те, що дисциплінарні вимоги, які є нормативними розпорядженнями, нічого не варті без певних рис особистості, на які вони спираються. Їх відсутність, деформація, негативний розвиток унеможливають дисципліновану поведінку [1]. Водночас, питання пов'язані не лише з забезпеченням дисципліни і законності в діяльності поліції, а й із притягненням до юридичної відповідальності осіб, що її порушили неодноразово підіймалося вченими відповідних галузей права, а також дослідниками-адміністративістами, котрі мислять над цим питанням крізь призму забезпечення внутрішньо-організаційної діяльності керівництва підрозділів поліції із забезпечення сталого та стійкого інституційного меха-

нізму забезпечення дисципліни і законності в діяльності поліцейських підрозділів.

На продовження зазначеного слушно зауважує М. Криштанович, зокрема: здійснюючи захист прав особи на недоторканість житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, на невтручання в особисте і сімейне життя, на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, правоохоронні органи мають виконувати завдання, яке полягає в тому, щоб кожний працівник не міг втручатися (обмежувати) здійснення цих прав інакше, ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадянської безпеки, економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб [2, с. 22]. Відповідно, крізь призму широти повноважень і функцій патрульної поліції розглядається необхідність уточнення та деталізації механізму забезпечення притягнення до юридичної відповідальності осіб, що порушили дисципліну і законність під час здійснення поліцейської діяльності, що власне й вплинуло негативно на функціонування інституту прав і свобод людини і громадянина в загальноправовому розумінні.

Виклад основного матеріалу. У відомчих нормативних актах з питань дисципліни та законності визначено основні причини й умови, які сприяють порушенню особовим складом правоохоронних органів даних вимог. Це, зокрема: незадовільна організація праці в підрозділах;

низька оперативна обізнаність підрозділів внутрішньої безпеки про діяльність і поведінку співробітників правоохоронних органів на службі та в побуті, коло їхнього оточення, інтереси, матеріальний стан тощо; неналежна перевірка та реагування на наявну негативну інформацію відносно співробітників правоохоронних органів; неякісне вивчення кандидатів на службу, ігнорування вимог наказів керівних апаратів, якими регламентований порядок організації перевірки та збору інформації щодо їхніх морально-ділових якостей та психофізіологічних особливостей; відсутність контролю безпосередніх керівників за поведінкою підлеглих, їхня необізнаність про умови життя та потреби особового складу; невчасне та формальне проведення атестації і спеціальних перевірок особового складу; неналежне виконання рішень колегії, вимог наказів і вказівок з питань зміцнення дисципліни й законності в діяльності правоохоронних органів [1]. Відповідно, накопичуючи перелік імовірних підстав притягнення осіб до юридичної відповідальності з числа патрульних поліцейських слід також зазначити на тому, що функції патрульної поліції пов'язані із забезпеченням безпеки дорожнього руху, а також публічної безпеки і порядку на виділеній до обслуговування території, що в свою чергу також створює низку ризик-факторів, котрі можуть слугувати простором для недотримання дисципліни і законності під час провадження цього виду поліцейської діяльності.

Особливості адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ (в тому числі поліції) вирішено в ст. 15 КУпАП. Ця категорія несе відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. Проте за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне придбання або зберігання спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації, нежиття заходів щодо окремої ухвали суду чи окремої постанови судді, щодо подання органу дізнання, слідчого або протесту, припису чи подання прокурора, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах [3]. Відповідно, належить зауважити, що робота дисциплінарних комісій Національної поліції України забезпечується, на локальному рівні силами того чи іншого підрозділу, працівником якого було допущено порушення дисципліни і законності в вузькому чи широкому розумінні, а саме тому, доцільним на нашу думку й результативним є організація діяльності управління моніторингу та організаційно-аналітичної роботи Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, котре й спеціалізується на контролі за дотриманням дисципліни і законності в діяльності патрульних поліцейських.

Стан виконання правоохоронцями вимог дисципліни та законності прямо залежить від цілої низки чинників. У той же час дисципліна зобов'язує кожного працівника додержуватись законодавства, виконувати вимоги Присяги, статутів, законних наказів начальників; у службовій діяльності бути чесною, вільною від різних упереджень людиною; сумлінно нести службу; переносити всі труднощі, пов'язані зі службою; додержуватись норм професійної етики, не вчиняти дій, що можуть поставити під сумнів професійну придатність працівника; поважати людську гідність; всебічно сприяти начальникам у зміцненні дисци-

пліни; з гідністю та честю поводитись поза службою, бути прикладом у додержанні громадського порядку. Очевидно, що дисципліна багато в чому залежить від морально-ділових якостей працівника, його виховання, ставлення до праці, самого себе. Та беззаперечним є той факт, що на дисциплінованість впливають професійні та ділові якості працівника. Чим вища культура праці, тим вища, за рівних умов, готовність виконати поставлені завдання в будь-яких умовах і обставинах. Добре організована праця впливає на моральну атмосферу колективу, розвиток соціальної та естетичної культури, а найголовніше – сприяє організованості, дисциплінованості особового складу, та є запорукою забезпечення особистої безпеки правоохоронців [4]. Себто, логічно обґрунтувати позицію про те, що як ступенів порушення дисципліни і законності є декілька (як і тих, що призводять до настання не лише дисциплінарної, а й кримінальної, до прикладу відповідальності), так і рівнів (ступенів) забезпечення дотримання дисципліни і законності може бути так само низка, що задіюється в своїй праві реалізації керівниками підрозділів моніторингу та керівниками підрозділів патрульної поліції різного рівня, масштабу та статусу.

Слід зазначити, що, відповідно до норм вітчизняного законодавства, дисциплінарна комісія з розгляду дисциплінарних справ утворюється з метою визначення ступеня вини, характеру і тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку. Але, на відміну від перших дисциплінарних комісій, які розглядали питання притягнення до відповідальності працівників правоохоронних органів, на сьогодні вони мають інший склад. Так, відповідно до ст. 15 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, дисциплінарні комісії формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування. До складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет [5]. У системі суспільних відносин службова дисципліна осіб рядового та начальницького складу Національної поліції України займає особливе місце. Вона представляє собою різновид етичних та правових відносин, характеризується високою категоричністю й жорсткістю зв'язків. Доводиться констатувати, що інститут дисциплінарної відповідальності в його існуючому вигляді не повною мірою забезпечує вирішення завдання підтримки в Національній поліції України належної службової дисципліни. Дисциплінарна відповідальність працівників Національної поліції належить до спеціальної дисциплінарної відповідальності. Це зумовлено, у першу чергу, тим, що служба в поліції, має ряд специфічних особливостей, невластивих цивільній службі, а, відтак, вона передбачена тільки для конкретно визначених категорій працівників на підставі Дисциплінарного статуту Національної поліції та спеціальних нормативних актів. Внаслідок своєї особливості дисциплінарна відповідальність працівників Національної поліції характеризується спеціальним суб'єктом дисциплінарного проступку, особливим характером дисциплінарного проступку, спеціальними видами дисциплінарних стягнень, особливим порядком накладення та оскарження дисциплінарного стягнення [3]. Відповідно, логічним є зазначити, що основним видом юридичної відповідальності для патрульного поліцейського є перш за все дисциплінарна, за результатами (або одночасно із) застосування якої поліцейського можуть притягнути й до інших видів юридичної відповідальності, як от кримінальної.

Поліцейські не звільняються також і від матеріальної (цивільно-правової) відповідальності, на них розповсюджуються норми Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, затвердженого постановою Верховної Ради України від

23 червня 1995 року № 243/95-ВР. Відповідно до п. 2 названого положення відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, заподіяна розкраданням, пошкодженням, втратою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових частин, установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишкові виплати. Умовами настання матеріальної відповідальності працівників органів внутрішніх справ є: а) заподіяння прямої дійсної шкоди; б) протиправної їх поведінки; в) причинного зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди; г) вини у заподіянні шкоди. Залежно від того, навмисно чи з необережності заподіяно шкоду, а також з урахуванням суспільної небезпечності дії (бездіяльності) винної особи та обставин, за яких заподіяно шкоду, і вартості майна до поліцейських застосовується повна або обмежена матеріальна відповідальність [5].

Висновок. У статті автором проаналізовано відповідальність за порушення дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції, що в свою чергу дало підстави для подальшого пошуку науково-правничих інструментів до удосконалення функціонування системи забезпечення дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції.

Доводиться, що інституту відповідальності в широкому розумінні не може бути застосований до поліцейського, оскільки адміністративна відповідальність здебільшого не застосовується за службові правопорушення, в той час як існує альтернативна їй – дисциплінарна відповідальність, провадження в обставинах щодо яких здійснюється в порядку визначеному спеціальним законодавством, що в свою чергу дозволяє обговорювати питання подальшої їх адаптації до функціонування Національної поліції України загалом і підрозділів патрульної поліції зокрема.

Автором зауважується, що дисципліна і законність як базова правнича категорія та принцип діяльності патрульного поліцейського має розглядатись в контексті притягнення до відповідальності, як комплекс нормативно-правових конструкцій і настанов, що визначають міру виключно можливої поведінки поліцейського за тих чи інших обставин і в разі їх порушення, стануть підставою для притягнення останнього до того чи іншого виду юридичної відповідальності, що може варіюватись, залежно від міри вчиненого.

Важливо про цьому зауважити, що питання пов'язані з безпосереднім функціоналом патрульної поліції, також перетинаються з можливістю порушення основних процедур під час провадження в справах про адміністративні правопорушення, що віднесено до компетенції патрульної поліції Національної поліції України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Суббот А.І. Законність і дисципліна в діяльності правоохоронних органів як обов'язкові умови підвищення безпеки їхньої професійної діяльності. *Держава і право*, Випуск 56. URL: http://old.univer.km.ua/statti/15_Subbot_A.I._Zakonnist_ta_distiplina_v_diyalnosti_pravoohoronnikh_organiv_yak_obovyazkovi_umovi_pidvischennya_bezpeki_ikhnoi_profesiynoi_diyalnosti.pdf
2. Криштанович М. Діяльність ОВС щодо захисту прав і свобод людини як важлива умова забезпечення національної безпеки України. *Науковий вісник «Демократичне самоврядування»*. 2013. Вип. 12. С. 17–25.
3. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. посібник / Кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховеря. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
4. Сахно А.П. Значення законності та дисципліни в діяльності ОВС та шляхи їх зміцнення. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2011. № 3. С. 72.
5. Михайлов В.О. забезпечення законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з права: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/df020/d.pdf>